

Creëren doe je samen!

Het belang van hoeken creëren met kinderen

Herken je dit? Je hebt een themahoek gemaakt en jij bent er trots op, maar de kinderen zijn wat minder enthousiast dan dat jij bent... De themahoek wordt weinig gekozen of dezelfde kinderen spelen steeds in de hoek. Hoe kun je nou zorgen dat de hoek aantrekkelijker wordt voor de kinderen? Dit zou onder andere kunnen door de kinderen meer kindinitiatief te geven en ze te betrekken bij het creëren van de hoeken. Hierdoor ontstaat er een hogere betrokkenheid.

Cheyenne Warrink is vierdejaars studente aan de hogeschool iPabo te Alkmaar en studeert af in het uitstroomprofiel 'Spelend leren'. Ze heeft haar artikel geschreven in de tijd van het coronavirus.

Op basisschool de Gerardus Majella in Onderdijk werken de leerkrachten van groep 1-2 en 2-3 sinds dit schooljaar met de methode Schatkist van uitgeverij Zwijsen. Dit is een methode die werkt aan de hand van thema's. De leerkrachten maken bij elk thema een hoek. Echter merken de leerkrachten dat niet alle kinderen in de hoek gaan spelen. Hoe kun je voor meer betrokkenheid zorgen bij de themahoek en hoe kun je de spelontwikkeling stimuleren door kindinitiatieven?

Belang van betrokkenheid

"Jonge kinderen ontwikkelen zich bijna vanzelf. Als we in staat zijn aan te sluiten bij hun ontwikkelingsbehoefte, hun nieuwsgierigheid aanmoedigen en hen helpen mogelijkheden steeds uit te breiden, dan is het onderwijs aan jonge kinderen succesvol." (Brouwers, 2019, p. 79)

Het is belangrijk om te kijken waar het kind behoefte aan heeft. Je kunt iets aanbieden wat het kind al weet, maar hierdoor zal het ook sneller afhaken. Ook is het van belang om aan te sluiten bij de interesses van het kind.

Hierdoor komt er een bepaalde motivatie, waardoor de leerling actief kan deelnemen aan de activiteit. Jonge kinderen hebben uit zichzelf een exploratiedrang. Dit houdt in dat een kind graag wil gaan ontdekken.

Wanneer een kind betrokken is kan er een ontwikkeling plaats gaan vinden. Om deze reden is het dus belangrijk dat een kind betrokken is, maar hoe verhoog je dit in de klas?

Hoe verhoog je de betrokkenheid in de klas?

Antonissen (2018) geeft de volgende tips om betrokkenheid in de klas te verhogen:

- "Zeg vaker 'ja'.
- Sluit aan bij de interesses van de kinderen
- Zorg voor voldoende ruimte voor vrij spel.
- Richt spelhoeken samen met de kinderen in
- Kies thema's die aansluiten bij de belevingswereld van kinderen, waarbij voldoende ruimte is voor spel" (Antonissen, 2018, p. 41)

Door vaker ja te zeggen stimuleer je de exploratiedrang die kleuters hebben. Ze kunnen zo zelf op ontdekking gaan. Je geeft de kinderen meer vrijheid. Zoals net eerder al genoemd is, is het van belang om aan te sluiten bij de interesses van de kinderen. Anders zal een kind minder betrokken zijn.

Ook is het belangrijk om te zorgen voor voldoende ruimte voor vrij spel.

Het jonge kind leert doormiddel van spel. Kijk waar het kind mee bezig is en of je daar op aan kunt sluiten d.m.v. mee te spelen aan de hand van de drie V's. Deze drie V's staan voor verkennen, verbinden en verrijken. *"Verkennen is even stilstaan (al is het maar een seconde) en kijken en luisteren."* (Haan, 2012, p. 2) Wanneer je goed kijkt naar wat de kinderen doen en zeggen kun je zien waar de interesses liggen. Vervolgens ga je over naar verbinden. Je gaat kijken hoe je jouw vooraf gestelde doelen kunt verbinden aan het geen waar de leerling mee bezig is. Tot slot ga je over tot het stapje verrijken. Bij verrijken kun je onder andere de woorden gaan toepassen door mee te spelen. Zo kun je de nieuwe woorden gebruiken in het spel met het kind, waardoor het kind het woord heel vaak hoort en het zich eigen kan maken (Haan, 2012).

Tip!

Wil je de betrokkenheid meten in de klas? Gebruik dan de Leuvense betrokkenheidsschaal

De methode Schatkist werkt aan de hand van thema's die ook passen bij het moment. Zo werken de leerkrachten van groep 1-2 en 2-3 nu rond het thema lente. Je kunt binnen het thema specifiek gaan kijken waar de interesses van de kinderen liggen en hier op inzoomen.

De bovengenoemde tips hanteren de leerkrachten allemaal al, behalve de tip van het betrekken van kinderen bij het maken van hoeken. Het betrekken van de kinderen bij het maken van een hoek in de klas is dus van belang om de betrokkenheid te verhogen, maar hoe doe je dit? Wat is jouw rol als leerkracht bij het creëren van kindinitiatief?

Kindinitiatief

Wanneer je een hoek gaat maken met kinderen verhoog je dus de betrokkenheid, maar je creëert ook ruimte voor kindinitiatief. Wat houdt dit in en wat voor invloed heeft dit op de leerlingen? Kindinitiatief betekent dat kinderen meer initiatief mogen en kunnen nemen. Kinderen krijgen meer zeggenschap in wat er gebeurt in de klas. Een voorwaarde hiervan is dat er een wisselwerking van geven en nemen moet zijn tussen zowel de leerkracht als de leerling. Wanneer de leerkracht te veel zeggenschap heeft, kunnen de kinderen zelf geen dingen bepalen. Maar wanneer je de kinderen weer alleen het zeggenschap geeft, komen niet alle kinderen aan bod. Er zullen kinderen zijn die de leiding gaan nemen, waardoor de kinderen die meer op de achtergrond blijven geen initiatief kunnen nemen. Het is daarom belangrijk dat de leerkracht en de kinderen een tussenweg vinden, waarbij ze samenwerken (Hohmann & Weikart, 2007).

In Hohmann en Weikart (2007, p. 104) wordt het volgende verteld over wat de invloeden kunnen zijn van het geven van kindinitiatief: *"Door kinderen te stimuleren de materialen zelf te pakken, te gebruiken en weer terug te leggen, helpen de leidsters en leerkrachten hen om zelfstandig te handelen, vaardigheden te ontwikkelen en de taken die ze zich stellen goed te volbrengen. 'Ik kan het zelf!' gaan kinderen dan denken en zeggen."*

De kinderen leren dus erg veel als ze zelf meer initiatief mogen nemen. Kinderen leren dat ze dingen zelf kunnen gaan doen en krijgen ook meer zelfvertrouwen. De kinderen worden autonoom. Dit laatste is naast relatie en competentie een belangrijke basisbehoefte voor de ontwikkeling van het jonge kind. Behoefte aan autonomie houdt in dat het kind het gevoel heeft dat het zelfsturing kan geven. Het heeft zelfvertrouwen in zijn eigen kunnen en krijgt de mogelijkheid om dingen zelf te doen. *'Ik kan het zelf juf!'* is een uitspraak die je in de praktijk misschien wel eens hebt gehoord. Wanneer je dit hoort geeft het kind eigenlijk aan dat het autonoom is (Brouwers, 2019).

Zo kun jij kinderen ondersteunen in het geven van meer kindinitiatief:

1. *Kijk en luister goed naar wat de kinderen zeggen en doen. Zo kan jij als leerkracht aansluiten bij de ideeën van de kinderen zonder zelf de leiding te nemen.*
2. *Pas je aan op de ideeën die de kinderen hebben. Dit kun je bij het begeleiden van spel bijvoorbeeld doen aan de hand van de 3 V's : verkennen, verbinden en verrijken.*
3. *Wees bereid om ook van de kinderen te leren. Kinderen kunnen ook kennis over een onderwerp hebben of over gevoelens. Hier kun je als leerkracht ook van leren.*
4. *Probeer de leiding ook aan de kinderen te geven. Zo kunnen de kinderen eigen ideeën uit gaan voeren en hier ervaring mee op doen. Zie figuur 1. (Hohmann & Weikart, 2007)*

Figuur 1 De kinderen bouwen een hut en kiezen zelf hoe en met welke materialen.

Voorkeur van de kinderen

Om te ontdekken wat de kinderen werkelijk interessant vinden is er gevraagd waar ze het liefst mee spelen op school en waar ze thuis mee spelen. De kinderen hebben dit thuis gedaan als opdracht in de weektaak gedurende de thuisquarantaine. Ze hebben een tekening gemaakt van waar ze het liefst mee spelen op school (zie figuur 2). Van het speelgoed waar ze thuis graag mee speelden mochten ze een foto maken. Zo kun je zien wat je kunt gaan verwerken in de hoek, zodat het wel interessant voor ze wordt. Ook krijg je zicht op de tekenontwikkeling.

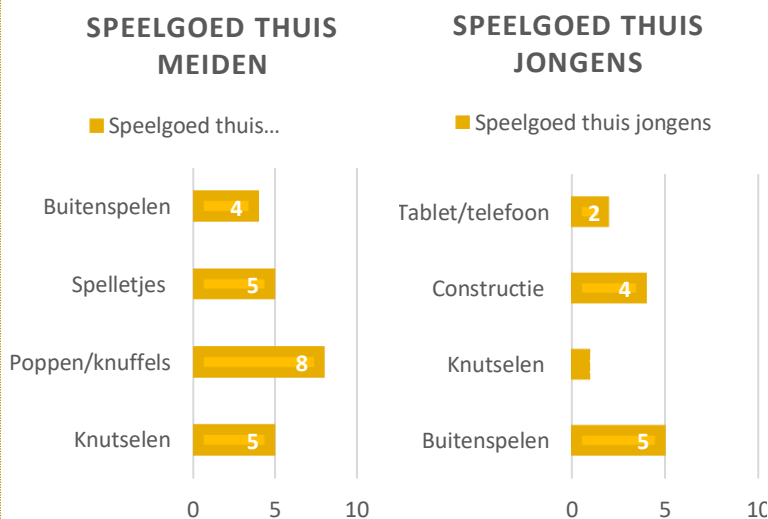
Wanneer je naar figuur 3 en 4 kijkt valt het op dat de meiden thuis veel met poppen of knuffels spelen en dat hun voorkeur op school ook uitgaat naar het speelhuis. De meiden zijn veel bezig met rollenspel. Bij de jongens heeft één iemand het speelhuis getekend.

Wanneer je kijkt naar het speelgoed thuis en op school bij de jongens valt er ook iets op. Zo zie je dat de jongens thuis meer aangeven dat ze met constructiemateriaal spelen, maar voor in de klas heeft één leerling het aangegeven. Op de foto's stonden ook jongens met constructiematerialen die op school ook aanwezig zijn, maar waar niet mee gespeeld wordt door de leerlingen. Bij de jongens zie je dus dat ze op school soms andere dingen doen dan thuis.

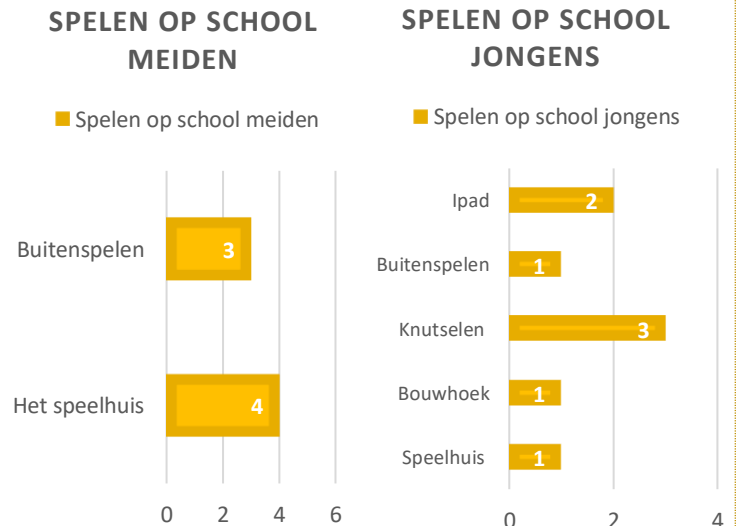
De meiden hebben minder getekend voor op school, terwijl er bij de jongens veel meer keuzes gemaakt zijn. Dit is erg opvallend, want dit zie je terug in de klas. Daar zie je ook dat de meiden vaak hetzelfde doen en de jongens erg wisselen. Wanneer het speelhuis vol is raken enkele meiden in paniek. Ze weten niet wat ze dan moeten doen.

Figuur 2 Werk van leerling bij de opdracht 'waar speel je mee op school?'

Figuur 3 staafdiagram spelen thuis

Figuur 4 staafdiagram spelen op school

Plan van aanpak

De voorkeuren van de kinderen zijn bekend. Aan de hand van de resultaten is er een plan bedacht. De meisjes uit groep 1-2 van de Gerardus Majella geven aan dat ze graag in het speelhuis spelen. Hier kun je de uit opmaken dat ze graag bezig zijn met rollenspel. In het plan voor het nieuwe thema zullen de leerkrachten gaan zorgen dat de hoek rollenspel mogelijk maakt.

De leerkrachten van de Gerardus Majella zouden de kinderen die aangeven dat ze van knutselen houden gaan betrekken bij het maken van materialen voor in de themahoek. Zo zouden de kinderen de hoek zichzelf al meer eigen kunnen maken. De leerling die van bouwen houdt zou betrokken kunnen worden bij het bouwproces.

Aan de slag met de kinderen

Aan de hand van ervaringen van verschillende leerkrachten in groep 1-2 zouden de leerkrachten van de Gerardus Majella volgens de volgende stappen te werk kunnen gaan om samen met de kinderen een (thema)hoek te gaan maken:

1. Themaopening

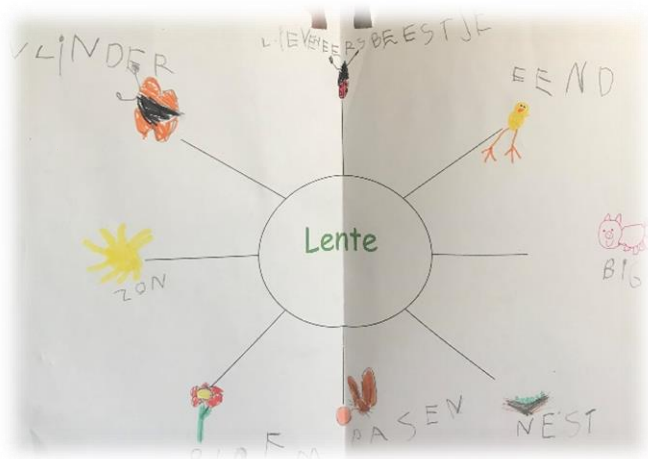
Het is belangrijk om het nieuwe thema op een betekenisvolle manier te introduceren. Wanneer je dit doet zullen de kinderen al meer geïnteresseerd zijn. Je kunt dit op verschillende manieren doen. Denk bijvoorbeeld aan een toneelstukje (zie figuur 5), een kist met materialen, een raadsel of een leuke speurtocht waarbij het antwoord het nieuwe thema is. Wanneer je een school hebt waarbij er meerdere groepen 1-2 zijn kun je kijken of er een samenwerking plaats kan gaan vinden.

2. Vooronderzoek

Aan het begin van een nieuw thema is het belangrijk om de voorkennis te activeren. In Hollingsworth, Ybarra en Schmeier (2019, p. 88) wordt het volgende gezegd: *“Het activeren van voorkennis zorgt ervoor dat duurzaam opgeslagen kennis uit het langetermijngeheugen wordt opgehaald en in het werkgeheugen wordt geplaatst. De leerkracht maakt vervolgens duidelijk dat deze kennis verband houdt met de nieuwe leerstof. Deze is namelijk beter te begrijpen en te onthouden als het kan worden vastgehaakt aan reeds aanwezige relevante kennis.”* Door de voorkennis op te halen zullen kinderen dit beter kunnen verbinden aan de nieuwe kennis die ze op gaan doen. Dit kan bijvoorbeeld door het maken van een woordweb over het nieuwe thema. Voor het onderzoek hebben kinderen thuis een woordweb gemaakt voor het thema lente (zie figuur 6). Zo krijg je een beeld van waar ze aan denken. Het is opvallend dat de kinderen van groep 1-2 vooral dieren hebben getekend bij het woordweb, terwijl het plan was om een tuincentrum te gaan maken. Het valt dus al op dat het niet aansluit bij elkaar. Probeer dus nog niet teveel plannen vooraf te maken, want de kinderen kunnen met andere punten komen. Ook zou je aan de kinderen kunnen vragen wat ze gedurende het thema nog te weten willen komen. Dit kun je opschrijven en in de klas ophangen. Zo breng je in kaart waar de interesses liggen m.b.t. het thema.

Figuur 5 De leerkrachten van de Gerardus Majella openen het thema China met een toneelstukje die gaat over een Chinese les.

Figuur 6 Woordweb thema lente gemaakt door een leerling

3. Materialen verzamelen

Wanneer je de voorkennis met de kinderen hebt opgehaald kun je met de kinderen gaan brainstormen over de nieuwe hoek. Je kunt als leerkracht zelf een hoek bedenken, maar dit zou je ook aan de kinderen over kunnen laten. Wanneer je het zelf bedenkt, kun je wat meer sturing geven en van te voren al onderzoek doen naar de mogelijkheden.

Het is belangrijk om de kinderen eigenaar te maken van de hoek door ze zelf materialen mee te laten nemen. Je kunt erachter komen door met de kinderen te bespreken wat je in de hoek kunt doen en wat je daarvoor nodig hebt.

Vervolgens maak je een lijst met alle materialen die nodig zijn. Deze kun je bij de deur hangen of eventueel in Parro of een ander digitaal communicatiemiddel zetten. Ouders kunnen hier een vinkje bij zetten als ze dit mee kunnen nemen.

4. Inrichten van de hoek

Wanneer alle materialen binnen zijn, kun je met de kinderen gaan beginnen met het inrichten van de hoek. Houdt hierbij als leerkracht de richtlijnen van de rijke speelleeromgeving voor ogen.

Door met kinderen in groepjes aan de slag te gaan kun je toch het overzicht houden. Bespreek met de kinderen waar je alles neer wilt zetten. Je kunt de kinderen vooraf ook een tekening laten maken van hoe de hoek eruit moet komen te zien.

Kinderen hebben een andere kijk en ideeën.

5. Tijd voor spel

Het kan zijn dat er een wisseling plaats vindt tussen het verzamelen van materiaal, het inrichten van de hoek en tijd voor spel. Wanneer de leerlingen aan het spelen zijn in de hoek kunnen ze erachter komen dat ze nog iets missen. Dan kun je dit materiaal later toevoegen of laten maken door de kinderen.

Als leerkracht kun je ervoor kiezen om zelf eerst een voorbeeld van spel te laten zien of om de kinderen zelf te laten spelen. Wanneer je de kinderen eerst zelf laat spelen geef je ze meer initiatief. Je kunt dan later weer nieuwe impulsen geven aan de hoek door het voorbeeld te geven van een nieuwe spelsituatie.

6. Afsluiting

Aan het einde van het thema is het leuk om het af te sluiten en terug te kijken op wat je gedaan hebt. De kinderen kunnen bijvoorbeeld op een speciale avond laten zien wat er allemaal gedaan is m.b.t. het thema. Het ligt ook aan welk thema er is. Zo kun je bij het thema kunst een expositie houden. Je kunt zien dat kinderen nog even blijven hangen in hun spel. Je kunt ze een week tussenruimte geven om het af te ronden voor het nieuwe thema.

Voorbeeld van een thema planning

- "Week 1: introductie, verkenning en overleg
 - Week 2: eerste inrichting van de hoeken, verdere verkenning, opstellen van leervragen
 - Week 3: focus op het spel in de hoeken, uitstapjes of kennis in de klas halen
 - Week 4: eventuele aanpassing van de hoeken naar aanleiding van nieuwe kennis
 - Week 5: focus op spel, antwoord zoeken op alle vragen
 - Week 6: afronding en presentatie"
- (Antonissen, 2018, p. 48)

In het kort

De betrokkenheid van kinderen kun je op verschillende manieren verhogen. Eén van die manieren is door kinderen meer kindinitiatief te geven bij het maken van de hoeken in de klas. Het is belangrijk dat er een wisselwerking plaats vindt tussen de leerkracht en de kinderen. Als leerkracht moet je dus proberen niet teveel de leiding te nemen.

Ook is het handig om van te voren nog niet veel plannen te maken voor de hoek. De kinderen kunnen tijdens het maken van een woordweb met totaal andere punten komen die niet aansluiten bij jouw hoek. Je wilt dan toch weer aansluiten bij de kinderen. De ervaren leerkrachten geven aan dat je in het begin je weg moet vinden en dat het even wennen is.

De leerkrachten van de Gerardus Majella hebben de hoek nog niet uit kunnen voeren, maar je kunt wel al enkele verwachtingen uitspreken aan de hand van de theorie. Zo wordt er verwacht dat de hoek meer gebruikt zal gaan worden, omdat er meer plaats is gekomen voor kindinitiatief. De kinderen hebben zelf inbreng gehad en het sluit aan bij de interesses. Ook weet de leerkracht beter hoe ze het spel en kindinitiatief kan begeleiden.

Tips voor de leerkrachten:

- Kijk op welke manier jij de betrokkenheid kan verhogen in de klas.
- Zorg dat er een wisselwerking plaats vindt tussen de leerkracht en de kinderen. De kinderen hebben ook ideeën waarvan jij kunt leren.
- Speel mee met de kinderen aan de hand van de 3V's.
- Kijk hoe de stappen van het inrichten van de hoek zo kunt invullen dat het past bij jouw groep. Elke groep is anders.

Meer info?

- Antonissen, B. (2018). *Werken in een kleuterwereld Reflecteren op je handelen als leerkracht*. Maak Je Eigen Onderwijsboek.
- Antonissen, B. (2019). *Spelen in uitdagende hoeken Jonge kinderen stimuleren tot rijk spel*. Sabine Kokee www.leuker.nu.
- Brouwers, H. (2019). *Kiezen voor het jonge kind*. Bussum: Coutinho.

Bibliografie

- Antonissen, B. (2018). *Werken in een kleuterwereld Reflecteren op je handelen als leerkracht*. Sabine Kokee www.leuker.nu.
- Antonissen, B. (2019). *Spelen in uitdagende hoeken Jonge kinderen stimuleren tot rijk spel*. Sabine Kokee www.leuker.nu.
- Brouwers, H. (2019). *Kiezen voor het jonge kind*. Bussum: Coutinho.
- Haan, D. d. (2012). *Verkennen, Verbinden, Verrijken: didactiek voor een goede interactie met jonge kinderen. Basistrainig Voor- en Vroegschoolse Educatie*.
- Hohmann, M., & Weikart, D. (2007). *Actief leren*. Utrecht/Zutphen : ThiemeMeulenhoff.